

Postmodern proza in Nederland & Vlaanderen

Charlotte Mutsaers & Peter Verhelst

[Inleiding: hand-out “het postmoderne discours”!!!]

1. Inleiding: postmodern proza

Algemeen

“De postmodernistische romans en verhalen willen de illusie van het realisme ontmaskeren de fictionaliteit van de zogenaamde echte werkelijkheid laten zien. Het gaat de schrijvers niet om de uitbeelding van een sociale of psychologische realiteit.” (Boven 2006:291)

Personages

“[...] in een postmoderne roman [kunnen] de personages niet [...] worden begrepen: ze zijn niet logisch, niet voorspelbaar en zeker niet met een psychologische theorie te doorgronden.” (Boven 2006:292)

Tijd

“Niet alleen het personage, maar ook de tijd wordt als fictie ontmaskerd. Postmodernistische romanschrijvers breken radicaal met de traditionele tijdschronologie. Dit gebeurt op tal van manieren.” (Boven 2006:292)

Ruimte

“Ook de ruimte wordt gezien als fictie en inde uitbreiding daarvan wordt dan ook gepoogd verwarring te zaaien. Vandaar de voorkeur voor labyrintische, moeilijk te doorgronden omgevingen.” (Boven 2006:293)

2. Peter Verhelst (°1962)

2.1. Algemeen

- ◆ Poëzie en proza
- ◆ Teksten voor theater- en dansvoorstellingen
- ◆ Poëtica: vgl. postmodernisme
 - “Mensen denken dat je een boek moet snappen. Dat is belachelijk, er is niets te snappen. Ik geloof niet in doelmatigheid, dat er bij mij een soort doelgerichtheid zou zijn. Je hebt de vrijheid om te interpreteren, zoals je het wilt. Elke lezer kan zijn eigen film maken, waarin hij meespeelt of weigert mee te spelen. Een soort *virtual reality*.”
- ◆ Esthetisch (=> meer ethisch, bijv. in het 666 pagina's tellende *Zwerm* (2005) met als ondertitel “Geschiedenis van de wereld”)
 - “Engagement leidt tot eenduidigheid” (vandaar niet ethisch, wel esthetisch)
 - Zintuiglijke taal

2.2. *Tongkat* (1999)

- ◆ Ondertitel: “Een verhalenbordeel”
- ◆ Mythische elementen, bijv. het personage Prometheus
- ◆ Beeldende taal, zintuiglijk

- ◆ Postmodern:
 - Algemeen: niet realistisch, veeleer surrealistisch
 - Vertelperspectief: meerdere vertellers, meerdere perspectieven
 - Personages: vele personages, geen duidelijke karakterisering, metamorfoses
 - Tijd: geen chronologie, discontinuïteit
 - Etc.

3. Charlotte Mutsaers (°1942)

3.1. Algemeen

- ◆ Schrijfster en (beeldend) kunstenaar
- ◆ Vgl. F. Harmsen van der Beek (~ groteske literatuur; zo kunnen sommige werken van Mutsaers óók genoemd worden)
- ◆ Poëtica : vgl. Postmodernisme

“En literatuur mag dan van alles zijn, het is beslist géén verzameling aan elkaar gelijkde gebeurtenissen die zich zo heerlijk laten navertellen, dat nu net niet. [...] wat tussen twee gebeurtenissen heen en weer fladdert bepaalt meestal de gang van zaken, net als in het echte leven.” (geciteerd naar Brems 2006:519)

2.2. *Rachels rokje* (1994)

“Ook de ruimte wordt gezien als fictie en in de uitbreiding daarvan wordt dan ook gepoogd verwarring te zaaien. Vandaar de voorkeur voor labyrintische, moeilijk te doorgronden omgevingen.” (Boven 2006:293)

Het is mogelijk om het rokje te poëticaal te interpreteren – het rokje als een beeld voor de aard van dit boek. Vergelijk ook Brems:

“[...] van een echt verhaal is niet echt sprake. De roman is veeleer een aaneenschakeling van beelden, verhaaltjes, herinneringen, reflecties, opsommingen. Die waaien en dwarrelen door elkaar als de plooiën van een rokje.” (Brems 2006:516)

Het boek is in plaats van hoofdstukken opgedeeld in “plooiën”. (“Plooi één”, “Plooi twee”, etc.) De “Wandeling vooraf” kan je poëticaal lezen. Uiteraard zijn er ook andere interpretaties mogelijk. Bovendien wordt de poëtische interpretatie ook een beetje geridiculiseerd: we relateren “serieuze” poëtische opvattingen aan een “banaal” object als een rokje.

In ieder geval kan je veel woorden en uitdrukkingen in de “Wandeling vooraf” in verband brengen met het postmodernistische discours. Enkele voorbeelden:

- “je vooroordelen over goed en kwaad” moet je opzij zetten, “of die plooiën GOED zijn of FOUT” maakt niet uit, “met goedschiks of kwaadschiks heeft dat niets te maken”
pomo: binaire opposities als “goed” en “fout” gaan niet op
- Vooroordelen over “goed” en “kwaad”: misschien ook voordelen over goede of slechte literatuur. Verwijten als “raar relaas”, “die vele overdrijvingen”, “de rode draad ontbreekt”, “veel te kort”, “veel te lang” etc. worden gemaakt vanuit bepaalde veronderstellingen en verwachtingen (over hoe literatuur er moet uitzien).
pomo: ontmaskeren veronderstellingen en verwachtingen (over literatuur)
- “een rechte jurk”, “een broekrok”, “een stevig mantelpak” => “Dat is goed voor je houvast”. Maar wat je hier krijgt is een zwierig rokje, het tegendeel daarvan. “Dan valt er niet echt veel te schikken”
pomo: geen houvast, geen vaste structuur of ordening
- “achterdocht en zo”
pomo: sceptische houding, ontmaskeren, enz.
- “deinen”, “wervelen”, verder ook de opsomming van werkwoorden op p. 13
pomo: disseminatie, “différance”,...